

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Grundtvigs værker", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 111. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1812_189-txt-shoot-idm3813.pdf (tilgået 12. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

En ny Høiskole var oprettet i Vittenberg *1502. og efter priselig Skik var det Landsherrens og hans Raadgiveres Omsorg her at sanke dygtige Mænd som kunde give den ny Anstalt Glands og Ry, men det tænkte Ingen paa, at Gud herved rundt fra Tydskland forsamlede de Mænd, der skulde udføre hans store Værk, Kristendommens Genfødsel. Staupits, Amsdorf og Karlstad, Gøden og Schurf og Pollich ere berømte Navne som flux droge en Mængde Studerende fra Tydskland, Dannemark, Schveits og selv Italien til Vittenberg, men Hovedmændene vare dog Sakseren Morten Luther og Pfalzeren Philip Melanchton. Luther havde allerede som ung Magister udmærket sig i Erfurt, men den Bekymring for sin Sjæls Frelse, som med Eet betog ham, drev ham til alle Kyndiges Forundring ind i et Augustinerkloster, hvor han haabede ved Afkald paa Verden, dens Glæder og Ære og ved stræng Opfyldelse af tunge Munkeløfter at vinde Sjælefred og Vished om Salighed. Dog ogsaa her visnede han, under udvortes Spægelse og indvortes Anfægtning, som en saftløs Urt, indtil Gud ledte ham hen til Naadestolen, som er opreist for Troen paa Kristi Død, og her trøstedes han over sin Skrøbelighed, og fra Nu af formaede han Alt ved Kristus som gjorde ham stærk. Da han saaledes var indviet efter Kristi Forbillede kaldte Gud ham ud af det snævre Munkebur til at røre sig kraftelig blandt Menneskens Børn. Til Præst var han blevet indviet, og kaldtes nu til Vittenberg som Professor i Philosophien.*1508. Melanchton var en Søstersøn af Reuchlin, som havde holdt ham til Bogen, han havde studeret i Heidelberg og Tybingen, og i saadant Ry var den 21aarige Magister for Lærdom og Smag, at han kaldtes til Vittenberg,*1518. for som Professor i det græske Sprog at pryde Høiskolen. Han havde ikke som Luther *tilkæmpet* sig Troens dyrebare Klenodie og derfor kunde han ikke elske det saa høit eller kæmpe saa mandelig for det, men hans jævne, ydmyge Sind var som det klare Vand der gerne i Stilhed vil favne Solens Billed, men derfor just ogsaa frygter for Stormen. Dog elskede og ærede han Luther 113saa høit som en Guds Apostel, at selv hvor han ikke saae, troede han, og selv hvor han skialv, stod han, saalænge han kunde hælde sig til den urokkelige Støtte. Han udtolkede Luthers høie Taler for de Umyndige, og enddog han, som hver Tolk, stundom foer vild, og ei i sit Tungemaal kunde finde de rette Ord, blev Meningene dog for det meste uforvansket, og Modstanderne kunde ei saaledes med noget Skin fordreie hans klare, rolig afveiede, som Luthers de dristige, udtryksfulde, men derfor tit hemmelige Ord. Allerede før han kom til Vittenberg var Aanden udfaret i Storm for at rense den kvalme Luft og bevæge de stinkende Vande. Med Gru hørde Luther i Skriftestolen, naar han talde om Anger og Omvendelse, de bedragne Siæle trodse paa Tezels Afladsbreve, og fra Prædikestolen udtordnede han Ve over dem, som indbildte de Kristne, at noget Andet end Troen paa og Tilegnelsen af Jesu Kristi Pine og Død kunde skaffe Syndsforladelse og Naade hos den retfærdige Dommer. En skarp Strid begyndtes nu med Mund og Pen, men hermed kunde Løgnerne intet udrette mod Sandheden, og afmægtige maatte Luthers Fjender skære Tænder, thi de kunde ikke staa den Visdom og Aand imod, af hvilken han taledede, Løfter og Trudslar vare spildte paa den djærve Munk, og de saae intet andet Raad end at ty til Baal og Sværd. Dog de glemde, at de havde slet ingen Magt uden den blev givet dem ovenfra; 114" hans Gud var ham saa fast en Borg; han var hans Skjold og Værge." De udvortes Omstændigheder maatte da føie sig derefter og alle Ting tjene Ham til Gode som elskede Gud, og var kaldt efter et evigt Forsæt til at rense den besmittede Helligdom. Luthers Landsherre, Kurfyrst Frederik den Vise, var vel lidt for klog efter denne Verdens Vis til strax aabenlyst at antage sig hans Sag, men ingenlunde vilde han enten udlevere ham eller forbyde ham at udbrede Sandheden ved Tale og Skrift. Nu døde Maximilian, Frederik var Medregent indtil Videre, og da han selv afslog Keiserkronen og satte den paa Karls Hoved, var denne hans Skyldner. Lettere kunde Karl ei heller betale sin Geld, end ved at se igiennem Fingre med Meninger, der i Grunden vare ham ligegyldige, og hvis Udbredelse syndes at ville befordre hans Hensigter, da baade Pavens Anseelse derved svækkedes og Tydsklands Fyrster gjordes uenige. Disse mange Hensyn, som alle udgik fra hans Attraa efter at blive enevældig først i Tydskland og siden, om muligt, i den hele ordenlig beboede Verden, nødte ham imidlertid til at være tvesindet og tvetunget, saa at Luther som fredløs Mand kom i Livsfare, men dengang skjulde Kurfyrsten ham paa et af sine Slotte, indtil Uveiret gik over, eller rettere indtil det blev ham for snævert mellem Murene. Afladshandelen var langt fra at være det Eneste han bestred, alt Vigtigt, som ei var grundet paa tydelige Ord i de hellige Skrifter, forkastede han 115som Løgn og Vildfarelse. For at nu Alle kunde se med egne Øine udlagde han ved Guds og sine Venners Hjælp, Bibelen paa tydsk Maal med saadan enfoldig Kløgt og Kraft, at selv de Vantro, som have nogen Forstand paa Skrift, maa sande, at det for den Tid er et mageløst Værk, ja at de ikke selv formaa at sammenføie Ordene til saa liflig Klang og ukonstlet Fynd. Den synderligste Deel og ligesom Hovedet af hans Lære, var, at Mennesket formedelst Adams Synd var blevet uduelig til at opfylde Loven, som befaler at elske Gud over alle Ting og Næsten som sig selv, men at Kristus havde opfyldt den i vort Sted, og baaret Syndens fortjende Straf; at ham er givet al Magt baade i Himlen og paa Jorden, og at han er vor eneste Talsmand hos Faderen. Hans Tro paa Bibelen maatte kuldkaste Tro paa Pavens Ufeilbarhed, og med det samme vare alle Menneskebud i Troessager forkastede, men de vigtigste Vildfarelser vare næst efter den om Aflad og gode Gierningers Fortjenstlighed, Helgendørkelse, Læren om Skærsild og Munkelivets Hellighed. Helgene kaldtes fra først af Apostlene og de andre Jesu pinde Vidner, men siden bleve de navnkundigste Kirkefædre, og tilsidst næsten alle Paver og hvem de undte godt, satte paa Helgenlisten. Det fulgde af sig selv, at Kristne maatte med Kærlighed og Ærbødighed ihukomme de rette Helgene, og der var ei heller noget i, at Man satte deres Billeder i Kirkerne, 116aldenstund Man kun vilde størkes i Troen og Haabet ved livligere at minde dem, der have stridt den gode Strid, fuldendt Løbet og annammet den uvisnelige Krands. Det havde vel heller ingen Nød at Ærbødigheden skulde gaa for vidt, saalænge Man dyrkede Kristus som Gud og Forsoner, naar han derimod nedsank til den fornemste Helgen, var det ligesom hans Guddomsære deltes mellem dem alle, den onde Rod hvoraf Afguderiet var opvoxet, skød paa ny, Man begyndte med, at anraabe Helgene som Talsmænd, og endte med, at sætte Skabningen over Skaberen. Jo mere jordiske og legemlige Menneskene bleve, desto mer

gik Dyrkelsen over fra de usynlige Aander til de synlige Billeder, og i Vesten tog dette grove Afgudereri vel Overhaand paa samme Tid, som den Mening blev herskende, at Velsignelsens Brød og Kalk *forvandlede* til Kristi Legeme og Blod. I Østen havde denne hedenske Vildfarelse langt tidligere rodfæstet sig, og allerede i det 8tende Aarhundrede havde Keiserne af det isauriske Hus forgæves prøvet paa, at udrydde den ved det plumpe Middel, at nedrive og sønderbryde Billederne. Læren om Skærsild findes allerede i det tredje Aarhundrede hos den store Tænker og altfor selvraadige Grubler Origines. Vildfarelsen var hedensk, og det var nødvendigt, at Oldtidens Grublere, som indsaae, hvor besmittet Menneskesiælen, trods al Renselse, vedblev at være, som ikke kendte Kristi Lidelses Samfund og hans Opstandelses Kraft og alligevel haabede Salighed, maatte gætte paa en Renselse bag Graven; men lige saa vist er det, at den ei kunde bifaldes af kristne Mænd eller Tidsaldre, førend Troen paa Kristi Forsonings Gyldighed blev svag og forgik. Eftersom Man begyndte at stole paa sine gode Gerninger og give sine onde Lyster Tøilen, maatte Lærdommen ændres saaledes, at det kun var Synderne, som behøvede Renselsen, som nu blev en Straf, men ogsaa en Trøst, thi Skærsildens Pinsler vare ikke evige, og Præsterne tøvede ikke med at indbilde de Forblindede, at de kunde formildes og forkortes ved Bønner eller som de kaldtes Siælemesser. Disse bleve hyppigere og fordeelagtigere, alt som Ugudeligheden voxte, og da Leo falbød sin Aflad, var det ligesaavel for Døde som for Levende. Om Munkelivet er tilforn talt, og her er kun at mærke, at naar ny Munkeordner i Virksomhed afløsde de udartede, vedbleve dog disse som Aadseler at udbrede Stank og æde om sig som dødt Kød, saa at Landene vare fulde af fede, ryggesløse Dagdrivere. Dette var ogsaa en af de Ulykker, som blev et Middel i Forsynets Haand til at lade Luthers Tidsalder *advortes* føle sin Nød. Et andet var Nonneklostrene. Selv den hellige Povel roser det, naar en Jomfru eller Enke, som føler Størke dertil, henlever sin Tid ugift og dyrker sin Gud i Stilhed. Den første Vildfarelse var da den, at unge Piger gjorde ubrydelige Løfter, som de maaske ei formaaede at holde, men naar de gjorde dem frivillig og efterat have raadført sig med Gud i Bønnen, havde dette vel ikke større Nød, end naar Bruden lover sin Brudgom bestandig Kærlighed og ubrydelig Troskab. Mangen gudfrygtig Jomfru reddede i de vilde Tider sin Uskyldighed indenfor de helligede Mure, og mangan Kvinde, som havde fristet Modgang og Kummer, fandt under Sløret Trøst og Ro i den stille Bolig. Den anden og egenlige Vildfarelse og som kun kunde opkomme og *bestaa* i en ugudelig og ryggesløs Tidsalder, var at man aflokkede og aftvang Pigerne det store Løfte, thi paa denne Maade bleve de fleste Nonneklostre Fængsler, hvor Guddommen bespottedes ligesaa meget ved den hyklede Andagt, som ved de der herskende Synder.